

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in sprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak tetrtek. Naročnina letno 60 din. za tiskarstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke poseba. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 45-86

Šolski zakon

Sedanji šolski zakon datira z dnem 5. dec. 1929. Pred tem enotnim državnim zakonom se je urejalo ljudsko šolstvo v Jugoslaviji v posameznih pokrajinah neenotno v smislu prejšnjih šolskih zakonov, ki so se postopoma razširjali in prilagojevali novim razmeram in potrebam. Prizadevanje za poenotenje šolske zakonodaje je trajalo torej celih 11 let, preden je organizacija našega ljudskega šolstva dobila enotno formulacijo z novim zakonom o narodnih šolah. Tako dolga doba nekakega medvladja je lahko razumljiva, če upoštevamo velike razlike na vseh področjih novih pokrajin, ki so se po svetovni vojni združile v skupno državo.

Jasno je zato tudi, da je moral novi šolski zakon upoštevati te pokrajinske gospodarske in kulturne razlike in da predstavlja zaradi tega več ali manj le kompromisno rešitev ljudskošolskega vprašanja.

Življenje pa ne miruje: vedno in vedno ustvarja nove zahteve in tem ustrezajoče nove obsestvene oblike. Tem izpremembam morajo seveda nujno slediti tudi nove zakonske določbe, ker ovirajo stari zakoni prirodni razvoj življenja.

Naš sedanji šolski zakon je dobil svojo dokončno formulacijo v eni izmed najtežjih dob naše mlade države, ko je režim šestega januarja skušal centralistično strniti vse agende in svojih rokah. Od tistega časa se je mnogokaj izpremenilo, če že ne omenimo za enkrat nič drugega kot srbskohrvatski sporazum iz leta 1939, ki je jasno pokazal, da so načela, ki so kumovala tudi šolskemu zakonu, postala nevdružna. Zahteve po narodni avtonomiji se pa niso ustavile na mejah banovine Hrvatske, marveč so zajele v svoje območje tudi ostale pokrajine, ki bi na raznih področjih prav tako rade zaživele svoje lastno življenje ter brez ovir centralističnega varuštva dosegle po lastnih potrebah in močeh maksimum svojega narodnega razmaha.

Izmed takih področij je vprašanje narodne prosvete v najširšem pomenu besede gotovo izmed najvažnejših in zato so stremiljenja po kulturni avtonomiji brez dvoma življenjskega pomena za vsak narod.

V tem okviru pa zavzema ljudsko šolstvo in njegov ustroj zelo pomembno mesto. Ni čudno zato, da se posveča že sedaj tej pagnji ljudske prosvete največja pozornost in da mnogi zainteresirani krogi že premišljajo in snujejo načrte o bodoči preustroju ljudske šole v območju narodne samouprave.

Slovenski javnosti je trenutno že poznan tozadevni projekt novega zakona za ljudsko šolstvo, ki ga je izdelala Kmetijska zbornica ter ga tudi lojalno razposlala na ogled raznim korporacijam, ki prihajajo po svojem zanimanju v prvi vrsti v poštev za tako reorganizacijo. Prejelo ga je tudi vodstvo naše sekcije ter ga razposlalo vsem okrajnim učiteljskim društvom v vednost in obravnavanje.

Ni tu mesto niti ni še čas, da bi se podrobneje pečali s tem osnutkom. Kljub temu mislimo, da ne bo odveč in nekoristno, ako predhodno temu obravnavanju po naših družtvih in v vednost slovenske javnosti napišemo nekaj misli, ki so se nam porodile ob čitanju tega projekta.

Vodilna misel tega osnutka je zapopadana v naslednjih načelih: ljudsko šolstvo naj se razdrži, decentralizira, demokratizira in prilagodi živim potrebam. Dosledno tem načelom skuša projekt Kmetijske zbornice izvesti revizijo sedanjega šolskega zakona, ki mu očita, da greši prav proti vsem tem principom.

Pribiti moramo takoj, da je zadel osnutek v tem pogledu žebelj na glavo. Kadar koli smo učitelji na raznih svojih zborovanjih in tečajih — zlasti v zvezi z življenjsko nujno reformo naše ljudske šole — razpravljali o tem vprašanju, so izzvenele naše zahteve vedno v smislu naših načel. Zato moramo ob tem poskusu revizije šolskega zakona iskreno pozdraviti to stremiljenje z zagotovitvijo, da nas bodo našla vsa prizadevanja v tej smeri vedno pripravljene, doprinesiti tudi delež svojega sodelovanja k izpopolnitvi in pospešanju take šole, ki se bo življenjsko približala sodobnim duhovnim in socialnim potrebam našega naroda.

Toda prav zaradi te naše pripravljenosti moramo — ne da bi hoteli kakor koli anticipirati sklepe naših organizacijskih instanc — ugotoviti že sedaj dva načelno važna nedostata v novem zakonskem projektu Kmetijske zbornice. V njem pogrešno namreč že staro zahtevo vseh resnično demokratičnih prosvetnih delavcev po depolitizaciji šolstva, ki je na dnevnem redu vseh naših zborovanj že vso dobo našega narodnega osvobodjenja in brez katere ne bo nikdar niti prave demokratizacije in avtonomnega razmaha ljudske kulture niti resničnega zadovoljstva učnega osebja na slovenskih šolah. Perea je bila ta zahteva že pod Avstrijo, perea je v Jugoslaviji, postaja pa vse bolj perea iz dneva v dan.

Drugi nedostatek projekta pa tiči v preokromnem deležu, ki je v njem odmerjen sodelovanju in sodelovanju učiteljskega osebja v vseh tistih vprašanjih, ki se nanašajo na notranji ustroj našega šolstva. Kakor je treba

Kako rastejo cene važnim življenjskim potrebščinam

Zaradi silne draginje je najbolj prizadet uradnik, ki mora vse za življenje potrebne stvari kupovati, ker nima zemlje, ki bi mu dala vsakdanji kruh.

Kupovati mora z denarjem, ki si ga služi s svojim delom, trdim delom, bodisi v šoli, uradu ali celo zunaj na terenu. Vendar danes plače niso v nikakem sorazmerju z naraslimi cenami življenjskih potrebščin, tako da draginja pritiska z vso silo na uradnika in mu ogroža življenjski obstoj.

»Ali pa je pri nas potrebna taka draginja?« To vprašanje se poraja vsakemu, ki gleda življenje z odprtimi očmi in vidi vse, kar se dogaja okrog njega.

Ni pa potreben tako nagel porast cen, ki ga povzročajo spekulanti in prekupčevalci, ki na eni strani bogatijo na račun kmetovih žuljev, na drugi strani pa na račun nizkih, daleč pod življenjskim minimumom stoječih uradniških plač.

Draginja raste kljub uradnim maksimalnim cenam in kljub delovanju številnih protidraginjskih odborov, odborov za kontrolo cen itd. Povzročajo pa to draginjo prekupčevalci, ki jih danes kar mrgoli po deželi in ki ne štedijo z denarjem. Danes bi rad vsak samo tržil, mešetaril in prekupčeval, tako da gre artikel, preden pride od kmeta producenta do uradnika, delavca ali obrtnika kot konsumenta, skozi več rok posredovalcev, ki to blago podražijo in hočejo pri tem dobro zaslužiti. Tak zaslužek je zelo lahek in se ga poslužujejo mnogi, premmogi, ki jim ni do resnega in poštenega dela. Tako so uradnik, delavec in obrtnik prisiljeni s svojimi nizkimi plačami kupovati življenjske potrebščne drago, ker pač morajo s povišano ceno vzdrževati mnoge prekupčevalce, ki na ta račun živijo. Mimogrede povedano je taka prekupčevalska obrt tako zvana »črna obrt«, ki ni prijavitelna nikjer in tudi ni obdavčena.

Hočem navesti nekaj primerov iz lastnih opazovanj in videli bomo, da je to res.

Po deželi, zlasti v žitnorodnih pokrajinah, danes kar mrgoli prekupčevalcev, ki kupujejo pšenico, ne ozirajo se na maksimalno ceno din 3,— oziroma din 3,30 za kilogram, po ceni din 6,— do din 6,50. Kakšne spekulacije imajo ti prekupčevalci pred očmi, ve lahko vsak, ki kupuje moko. Moka je neobhodno potrebna za kruh. Če jo boš hotel imeti, boš pač plačal, kolikor bo zahteval prekupčevalec.

Zanimivo je dejstvo, da se na deželi posledice te spekulacije že poznajo, ker podelski trgovci si ne bodo mogli nabaviti nove enotne moke, za katero je določena maksimi-

rana prodajna cena din 5,50 za kilogram, mlinarji pa že zdaj zahtevajo za kilogram moke din 5,75. To je posledica navijanja cen pšenice po prekupčevalcih, ki se ne ozirajo na zakonske predpise pri odkupu pšenice.

Te dni se je razširil nekje na deželi glas, da je mlinarjem nek prekupčevalec obljubljal, da kupi vsako količino bele pšenične moke 0 gg, pa naj stane tudi din 20,— kilogram. To bo res nekaj groznega, če bomo še nadalje pustili tako navijanje cen in ne bodo oblastva tega energično zatrla. Koliko bo potem stala moka v nadrobni prodaji, če sedaj prekupčevalci sami ponujajo in diktirajo take neverjetne cene in to celo na veliko.

Vse to pa mora gledati uradnik s svojimi nizkimi plačami in obdržati mirne živce in si ustvarjati rožno bodočnost.

Druga zadeva tiče svinjsko meso in mast. Vzemimo konkreten primer:

Kmet je zredil prašiča, ki tehta 200 kg. Že ima na domu prekupčevalca A., ki z njim baranta in mu končno plača za kilogram žive teže din 11,—. Torej stane prašič 2200 din. Prekupčevalec mu naroči dan in kraj, kamor mora prašiča dostaviti. Prekupčevalec A. proda tega prašiča večjemu prekupčevalcu B. in sicer po din 12,— za kilogram žive teže. Torej se je že podražil za 200 dinarjev, katere je A. vtaknil v žep. Prekupčevalec B. proda tako zbrane prašiče liferantu C. po din 13,50 za kilogram žive teže. Pri tem je zaslužil že 300 dinarjev, skupno torej se je podražil prašič za 500 din. Ta liferant komaj proda tako nakupljene prašiče bodisi direktno, bodisi na sejmju mestnemu mesarju in sicer po din 16,— kilogram žive teže. Torej zasluži tudi ta 500 dinarjev (seveda je to brutto zaslužek) in se je pri vsej manipulaciji podražil prašič, preden je prišel od kmeta do mesarja, za cel tisočak.

Torej ni čudno, da sta meso kakor tudi mast vsak dan dražja, če gre blago skozi toliko rok, ki pri tem zaslužijo.

Vse to gledamo mirno in dopuščamo, protidraginjski odbori tu ne ukrenejo nič. Tako početje brezpodno ni v korist našemu narodnemu gospodarstvu, ker nima od tega nič ne kmet, še manj pa uradnik, ki mora drago plačevati, in tudi ne država ali banovina ali občina.

Tako prekupčevanje je treba zatreti z vso energijo, kajti ubogo ljudstvo, med katero prištevamo tudi uradništvo, bo kljub temu, da smo v agrarni državi, moralo hudo stradati, ker si ne bo moglo zaradi nizkih plač kupiti ničesar.

V-ar.

Kako stanujemo

Zidanice — naša stanovanja

Zaradi nestalnosti tukajšnjega učiteljskega, kateri so vzrok mizerne stanovanjske razmere, se mi zdi potrebno, da se na Vaše opozorilo oglasim tudi jaz z opisom svojega stanovanja.

Isti opis zadeva tudi moje tovarišice, ki ima še pomanjkljiveše stanovanje in še družino, od katere pa živi vprav zaradi stanovanja ločeno.

Upam in želim, da bi anketa stanovanj vsaj nekoliko omilila naše kritične stanovanjske razmere.

Lepa je vasja oziroma naselek, ki leži na enem izmed množičnih gričev Slovenskih gor. Lep in prijeten je kraj zlasti za tiste obiskovalce, ki kot gostje naših bližnjih vinarov obiskujejo naše »pivnice« (kleti).

Vendar pa tudi s kruto prozo kraj ne prizanaša, s prozo, ki zadeva učiteljska stanovanja. Ves griček, ki nalikuje obronku, je posejan z bajtami, zgrajenimi iz ilovice in s slamo kritimi, vmes pa je nekaj podkletenih zidanic. Edino šola je hiša v pravem pomenu besede. — Zaradi pomanjkanja stanovanjskih hiš sem bila prisiljena, nastaniti se v eni izmed omenjenih zidanic — v hišici skromnih dimenzij: soba je dolga 2,5 m, široka 3,2, visoka 2,25 m; kuhinja: 2 koraka dolga, 1 korak široka, predsoba prav tako. Navajam dimenzije zaradi tega, ker se v tej kuhinji vodi gospodinjstvo za tri tukajšnje učne moči. Ze po obsegu stanovanje nikakor ne zadošča niti za eno učno moč.

Še hušje pa so druge pomanjkljivosti: okna, velika kot line, so zavarovana z železnimi križi, šipe so enojne in pobite; vrata

v vseh stropah nuditi ekspertom možnost, da soddločajo pri njihovih izpopolnitvah, ter bi bila n. pr. največja zabloda higienske socialne politike, potiskati v stran zdravniški stan, tako si je tudi nemogoče predstavljati dober pedagoški in didaktični ustroj šolstva brez intenzivnega in soddločujočega vpliva učiteljskih svetov.

zaprta puščajo 2 cm široko špranjo. Vse to zahteva velika popravila, ki jih pa finančno ne zmorem, niti jih nisem dolžna izvršiti, saj nisem ničesar poškovala sama. Vsi drugi — eventualno za to v poštev prihajajoči činitelji pa so za to popolnoma brezbržni. Opisane pomanjkljivosti zidanice povzročajo, da so zunanje okoliščine popoln gospodar mojega stanovanja. Pozimi občutim mraz, ki mi gre do kosti. Popolnoma nemogoče mi je prekuriti stanovanje zlasti še, ker mi železna pečica (45 cm visoka) ne funkcionira in je vsa soba že ob lahkem vetriču v dimu. V takih primerih sem prisiljena, zakleniti svojo zidnico in se podati k usmiljenim ljudem v tople izbe. Veliki mraz pa povzroča tudi betoniran strop kleti, ki se nahaja pod sobo. Vse to mi je v dobrih dveh letih službovanja prineslo sklepni revmatizem, vnetje oči in pred kratkim prestalo gripo. Ne le mraz, še mnogo bolj veter stalno nadleguje naša bivališča, saj je ob vetrovnem vremenu nemogoče kuriti, nemogoče svetiti, kajti veter, ki ima skozi luknjčave šipe prav lahek dostop — uprizarja pravcete plesse in prepilje v izbi, kar povzroča neprestano plapolanje plamena. V takih dneh je torej nemogoče svetiti — nemogoče delati.

Ne samo iz zdravstvenih, ampak tudi iz varnostnih razlogov bi bilo nujno treba, preurediti naša stanovanja. Ker je kraj siromašen, čigar prebivalci so večinoma vinarji, so tudi vlomi in tatvine v zadnjem času pogosti. Ker so k mojim obema neposrednim sosedama vlomili, hodim v interesu lastne varnosti k počitku s pripravljenim samokresom na nočni omari.

Tik zidanice vodi glavna vaška pot. Pijani pasanti, njih »huškanje«, vpitje in rogoviljenje docela onemogoča res pravi počitek. To me živčno slabi bolj kot delo v šoli — četudi imam v dveh najvišjih oddelkih 51 otrok. Tako so naša stanovanja brez pritiklin. Pardon! Imam tudi k vsakemu stanovanju neobhodno potrebno pritlikino, ki pa je od zidanice oddaljena 20 korakov, tako da sem do nje v 70 cm visokem snegu gazila do pasu. Tak je moj komfort!

Vidim in čutim, da postajam iz dneva v dan hušja žrtev tukajšnjih stanovanjskih

razmer, ki nujno kličejo k izboljšanju, ako hočemo biti sposobni za delo, ki nam je naloženo. — Vedno je učiteljsvo le kamen marsikaterih spotik, vedno se mu nalagajo le dolžnosti, le malokdo pa povpraša, ali sme od njega to tudi zahtevati. Ne — dokler se ne izboljšajo njegove življenjske, zlasti stanovanjske razmere! Ne viničarske bajte oziroma še slabše zidanice, ampak zdrava, higiencična in dovolj prostorna stanovanja potrebujemo za zdravo in uspešno delo.

Z. B.

V kuhinjo sneži

Ko sem lani nastopila službo, mi je bila odmerjena za stanovanje kamnitna, vlažna sobica v kašči ošabnega hribovskega kmeta. Morala sem preganjati miši in ščurke, pajke in komarje, če sem hotela ostati živa do drugega jutra. S prezidavanjem neke hiše v šolo, se mi je v srce vselila iskrica upanja, češ tudi zame bodo preskrbeli in mi uredili pošteno stanovanje. Šolo so uredili, stanovanje pa je ostalo kot je bilo. Ker je spomladi umrl v njem nek tuberkulozni miadenič, sem hotela imeti sobo razkuženo. Smejali so se mi. Končno sem dosegla vsaj to, da so jo prebelili. Komaj pa sem se vselila, že so stene pričele pokati in sedaj so vse stene polne špranj, omet odpada vsak dan in, če stopim v sobo, se kar zatrese. Skušam zapreti vrata, ne gre, poskusim druga, zopet ista pesem. Hočem popraviti, pa ne puste, da se ne bi vrata pokvarila. Nič ne de, še vso zimo prihaja sveži zrak v sobo. — Iz sobe grem skozi vežo v kuhinjo. Po zidu samo ivje, del stene pa stalno moker in na njem raste nekakšen mah. Kuham kosilo, pa moram biti oblečena v plašč, da poleg štedilnika ne zmrznem, saj se tudi kuhinjsko okno sploh ne zapira in ga ne smem dati popraviti, da bi se ne odrgnila barva in napravljali stroški. Ko je na Strossmayerjevo pihala burja in je padal sneg, sem se zjutraj vsa začudena znašla sredi snega — v kuhinji. Dva metra od okna, po tleh dobre 4 cm snega, bliže okna 10 cm. Očistim vso stvar, privežem okno z vrvcu in grem izvrševati dolžnost tega prazničnega dne. Ko se vrnem, se znajdem v istem položaju. — In če komu potožim in od odgovornih činiteljev zahtevam popravil, skomizgnejo z rameni rekoč: »Še malo, pa bo konec zime, potem pa ne bo več snega.« Sedaj pa naj samo še čakam boljšega vremena in boljših časov, ko bodo ljudje zavedali, da je treba tudi učiteljska stanovanja popravljati.

Maco.

Je to naturalno stanovanje?

Z ozirom na ponovno opozorilo k razpisu ankete glede poročanja o neurejenih in pomanjkljivih stanovanjskih razmerah se oglašam zato, ker me vprašanje stanovanja zasleduje že od začetka moje nastavitve do danes, ko vkljub premetitvi nisem ubežala problemu naturalnega stanovanja in stanarine.

Položaj je sledeč: Prišla sem na šolo kot zadnja učna moč in kot taka bi morala sprejeti naturalno stanovanje, ki je v šoli v prvem nadstropju ter sestoji iz enega samega prostora. Je z vrati predeljen del hodnika in je tako nastala soba, široka 2 m in dolga 3,4 m. Vratom nasproti je veliko okno, ki zavzema skoraj vso širino stene, enojna vrata pa vodijo na hodnik in se le slabo zapirajo, zaradi česar je v sobi stalen prepil. Poleg tega so na hodniku v neposredni bližini stanovanja nameščena stranišča, kar povzroča v omenjeni sobi, zlasti ob vlažnem in vetrovnem vremenu, neznošen smrad. Stanovanje je opremljeno, če se to, kar stoji v sobi, sploh lahko tako imenuje. Ozka, iz grobih desk zbita postelja sega do polovice okna, majava omara iz leta 1890, mizica, stol in peč tvorijo vso opremo. Izboljšati, popraviti ali preurediti ni mogoče ničesar, kajti za normalno pohištvo ni prostora. Vkljub majhnemu in na skrajni minimum skrcenemu pohištvu, je vsako kretanje v sobi otežkočeno in skoraj nemogoče. In naposled: kje ostaja zadovoljstvo, ki ga človek želi občutiti, kadar

Dosebna:

Solski zakon.

Kako rastejo cene važnim življenjskim potrebščinam.

Kako stanujemo: Zidanice — naša stanovanja. — V kuhinji sneži. — Je to naturalno stanovanje?

Vajenske šole.

Franc Gerbec in Učiteljski tovariš.

Učiteljska naturalna stanovanja.

Učiteljski pevski zbor JUU Emil Adamič.

Učiteljski pravnik.

Med »zaostalimi« v otrokovem stoletju.

Splošne vesti. — Iz listov. — Stanovska organizacija JUU. — Šolski radio. — Novosti na knjižnem trgu.